

знати, чим захоплюються учні у вільний час. Адже розширення інтересів дітей сприятиме їхньому всебічному розвитку, можливо і виявленню обдарувань, а незайнятість дитини в гуртках, секціях, відповідних здібностям гальмує їх розвиток і веде до поступового зникнення. Якщо ж у дитини своєчасно розвинути здібності, вона стане обдарованою в цій сфері, зможе досягти небачених успіхів.

Отже, кожна обдарована дитина – це індивідуальність, що потребує особливого підходу. Робота з такою дитиною – велике щастя. Але не для кожного вчителя. Деякі педагоги не завжди витримують іспит талантом свого вихованця, не кожен може, як В.А.Жуковський, передати пальму першості «від переможеного учителя – переможцю-учневі». Виходить, що вміння оцінити чужий талант і безкорисливо допомогти його становленню – це теж особливий дар.

Два світи є в людини:

«Один, который нас творил,

Другой, которым мы от века

Творим по мере сил...»

Ці слова М.Заболоцького співзвучні з сьогоднішнім, з головною метою школи на сучасному етапі.

Література:

1. Матюшкин А.М. Загадки одаренности. Проблемы практической диагностики. – М.: Школа-пресс, 1993.
2. Юркевич В.С. Одаренный ребенок: иллюзии и реальность. – М.: Образование, 1996.
3. Яковлева Е.Л. Методические рекомендации учителям по развитию творческого потенциала учеников / Под ред. В.И.Панова. – М.: Молодая гвардия, 1997. – 78 с.
4. Психология одаренности детей и подростков / Под ред. Н.С.Лейтеса. – М.: Издательский центр «Академия», 1996. – 416 с.
5. Учителю об одаренных детях / Под ред. В.П.Лебедевой, В.И.Панова. – М.: Молодая гвардия, 1997. – 354 с.

Слюсаренко Н.В.

КОНСТРУКТОРСЬКО-ТЕХНОЛОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ТРУДОВОЇ ПІДГОТОВКИ ДІВЧАТ

Сьогодні, коли у шкільній освіті в більшості випадків переважають репродуктивні форми організації навчання, особливого значення набуває конструкторсько-технологічна діяльність школярів, для якої, без сумніву, характерні елементи

творчості. Але, як свідчить досвід практичної роботи вчителів загальноосвітніх шкіл, конструкторсько-технологічна діяльність на уроках трудового навчання ще не посіла належного місця. У той самий час вона є не лише ефективним засобом розвитку здібностей учнів, а й сприяє кращому засвоєнню необхідних знань, виробленню вмінь і навичок.

З огляду на зазначене, на уроках обслуговуючої праці, зокрема на заняттях з моделювання, конструювання та розкrojовання швейних виробів дівчат, передусім, треба ознайомити з різноманітними виробами, які використовуються в побуті. Починають з простих, щоб школярі мали змогу швидше побачити результати своєї праці. Це забезпечує розвиток інтересу, самостійності. З року в рік конструкції виробів поступово ускладнюються. Але вже на першому занятті вчитель демонструє швейні вироби різних конструкцій: прості, виробі зі складними конструктивними елементами, із різноманітним декоративно-художнім оздобленням тощо та ознайомлює з їх класифікацією.

Оскільки самостійно здобуті знання краще запам'ятовуються школярами слід створювати на уроках проблемні ситуації. Наприклад, для того, щоб учні самостійно дали визначення процесів моделювання і конструювання, створюють таку проблемну ситуацію – демонструють готовий швейний виріб і пропонують назвати основні етапи його виготовлення. У ході обговорення з'ясовують, що такими етапами є:

- 1) створення ескізу моделі;
- 2) розрахунок і виготовлення креслення;
- 3) пошиття виробу.

У разі можливості на одному занятті розглядають процеси виготовлення декількох виробів (простих і складних за конструкцією) та роблять порівняльний аналіз. Учням пропонують дати відповідь на питання:

1. Чи однакові вироби за призначенням, конструкцією?
2. Який виріб більш привабливий?
3. Який виріб легше виготовити? Чому?

На заняттях з конструювання одягу використовують системи конструювання, що містять невелику кількість розрахунків, графічних прийомів та можуть бути добре засвоєні учнями. Зазвичай учителі застосовують ту систему конструювання, що подається в навчальних посібниках, бо вони є в кожного учня. Подані в них інструкційні картки надають можливість організувати самостійну роботу школярів під час виконання

практичних завдань та закріплювати отримані знання в ході домашньої навчальної роботи.

Досвід доводить, що навчання виконанню креслень швейних виробів можна проводити такими способами:

1. Креслення виробу виконують послідовно після пояснення вчителя та демонстрації прийомів. Тобто, пояснення передуює самостійній роботі учнів, під час якої вони користуються навчальними посібниками або інструкційними картками.

2. Учитель демонструє прийоми побудови точок, відрізків, ліній креслення після того, як школярі спробують зробити це самостійно за навчальними посібниками або інструкційними картками.

3. Учні виконують роботу самостійно, користуючись інструкційними картками, поданими в навчальних посібниках або виготовленими вчителем, який у разі потреби здійснює поточний інструктаж.

4. Учні виконують креслення виробів самостійно, користуючись допоміжною літературою. Учитель, по можливості, не втручається в процес виконання роботи, а лише контролює її.

5. Побудова креслення здійснюється послідовно після усного пояснення вчителя, який не використовує при цьому ніякої наочності. Тобто учні працюють «на слух» (практичний диктант).

Спосіб обирають залежно не тільки від віку учнів, а й від рівня розвитку в них самостійності, активності, наполегливості, від набутого досвіду побудови креслень, від дидактичних завдань уроку тощо.

Важливо, щоб школярі обирали моделі на свій смак та відповідно до рівня набутого досвіду, а не «за компанію» і тим більше за вказівкою вчителя (коли всі учні виготовляють однакові моделі).

Під час вивчення асортименту швейних виробів застосовують картки з зображенням різного одягу, серед яких треба обрати моделі певного призначення. А для того, щоб учні краще засвоїли, які існують силуети в одязі, їм дають наступні завдання:

1. З геометричних фігур (трикутників, квадратів, трапецій, прямокутників) скласти силует. Використовувати з однією метою можна різні фігури. Наприклад, для силуету «трапеція» можна використати геометричні фігури: трапецію або два трикутники з квадратом чи прямокутником.

2. Розглянути геометричну фігуру (прямокутник, трапеції різного розміру, овал) та малюнки або фотографії моделей

одягу. Визначити, на які геометричні фігури схожі моделі одягу. Обрати моделі, силует яких нагадує відповідну геометричну фігуру.

У ході виготовлення швейних виробів учням повідомляють теоретичні відомості у невеликому обсязі, бо всі такі заняття завершуються практичною роботою. Дівчат ознайомлюють із різними способами обробки деталей та вузлів, навчають обирати способи обробки залежно від властивостей тканини, моделі та призначення виробу.

При виконанні практичних робіт доцільно орієнтувати учнів на використання однакових для всього класу способів обробки. Особливого значення це набуває на початковому етапі навчання, коли в дітей майже немає досвіду, необхідного для самостійного виготовлення виробів, а вчитель, за браком часу, не може індивідуально інструктувати кожного щодо способу обробки тієї чи іншої деталі.

Оскільки всі вироби в процесі виготовлення проходять аналогічні стадії обробки, учні повинні засвоїти певну послідовність, а в разі потреби вміти самостійно вносити в неї необхідні зміни і доповнення залежно від виду виробу та особливостей його пошиття.

Це така послідовність:

- 1) аналіз можливих варіантів виготовлення швейного виробу та складання технологічної послідовності його обробки;
- 2) підготовка деталей крою до обробки;
- 3) обробка деталей виробу;
- 4) з'єднання деталей та обробка зрізів виробу;
- 5) остаточна обробка виробу (оздоблення, видалення намітки, волого-теплова обробка).

При складанні технологічної послідовності виготовлення виробів учням зазвичай пропонують розглянути готовий виріб, проаналізувати, з якого матеріалу він виготовлений, з яких деталей складається, які операції треба виконати під час його обробки та оздоблення, які для цього потрібні інструменти.

Важливо, щоб під час демонстрації використовувалися зразки виробів, виготовлені не вчителем, а учнями, більш старшими за віком. Для того, щоб діти краще уявляли, яким може бути зовнішній вигляд виробу, демонструють різні його види. Застосовують зразки двох розмірів: такого ж розміру, як виріб, що виготовляється, та великого розміру. Це зручно, бо, як правило, аналіз виробу здійснюють у ході колективного обговорення. Вчитель показує зразок здалеку, ставить питання,

організовує бесіду, пояснює, а після детального обговорення зразка виробу узагальнює відповіді.

Таку форму роботи доречно проводити з учнями будь-якого віку, бо це розвиває увагу, кмітливість, навчає виділяти головне в об'єкті дослідження, самостійно знаходити правильні рішення.

З досвіду роботи вчителів трудового навчання відомо, що під час складання послідовності учням можна видати пакет, в якому на окремих аркушиках написаний зміст операцій з обробки деталей виробу та запропонувати самостійно розмістити їх у послідовності виконання. Це завдання, як правило, застосовують на початковому етапі навчання, що активізує навчально-пізнавальну діяльність школярів, допомагає міцно засвоїти матеріал теми. Щороку завдання ускладнюють. Так, наприклад, учням необхідно знайти помилку у складеній послідовності виготовлення моделі одягу або самостійно дописати її.

У старших класах краще, щоб учні розглядали та аналізували не готовий виріб, а його ескіз або фотографію. З цією ж метою деякі вчителі створюють проблемні ситуації, у ході вирішення яких учням, наприклад, необхідно, користуючись комплектом деталей крою або викрійками, намалювати модель одягу та скласти технологічну послідовність її обробки.

Учитель має дбати про те, щоб учні усвідомили, що певна послідовність може бути обов'язковою (інакше шити не можна) або найбільш доцільною, обраною з декількох можливих варіантів. Крім того, учитель звертає увагу школярів на те, що кожна операція складається з низки етапів роботи, які також виконують послідовно. Для кожного етапу можна скласти план виконання роботи, який використовують в якості інструкційної картки під час виготовлення виробів.

Часто для організації фронтальної роботи на уроках праці широко використовують інструкційні карти-плакати, на яких графічно зображено послідовність виконання трудових дій. Бажано користуватися плакатами, на яких немає підписів та роз'яснень. Така наочність надає можливість створити різні проблемні ситуації.

Певні труднощі в організації занять виникають тому, що в навчальних посібниках немає відповідного матеріалу. Доцільно з цією метою використовувати плакати, на яких подається зовнішній вигляд виробу і технологія обробки основних деталей та вузлів. Їх можна застосовувати під час складання технологічної послідовності обробки виробів, пояснення й демонстрації

прийомів виконання машинних швів, під час вивчення методів обробки одягу тощо.

Наприклад, у будь-якому класі після ознайомлення з машинними швами та виконання зразків швів учні застосовують їх, виготовляючи швейні вироби. У таких випадках учитель зосереджує увагу учнів лише на особливостях роботи, бо техніка виконання швів їм уже знайома. Якщо вчитель не впевнений в останньому, то він пропонує учням самостійно дати характеристику швів, які будуть використовуватися для обробки виробів, намалювати їх графічне зображення на дошці або знайти на плакаті та пояснити.

Досвід доводить, що під час пояснення особливостей виготовлення того чи іншого швейного виробу краще використувати наочність, виготовлену з тканини, у вигляді поетапного виготовлення виробу. Кожна деталь такого посібника показує учням, як змінюється деталь виробу після наступної операції, тобто демонструється технологія виконання роботи. Завдяки тому, що деталі не прикріплені до стенду, учитель може показувати їх з усіх боків, проходячи між партами, а учні мають змогу сприймати деталь у повному вигляді.

Заняття з обробки деталей і вузлів швейних виробів краще проводити за такою схемою: розповідь учителя, колективний аналіз можливих варіантів обробки деталі або вузла та вибір найбільш доцільного, вступний інструктаж, виконання учнями практичної роботи, перевірка якості виконаних робіт.

Як правило, у своїй розповіді вчитель зупиняється на декількох можливих способах обробки деталей (особливо у 8-9 класах), а в ході бесіди з учнями з'ясовують, який з них краще застосовувати.

У старших класах інструктаж перед проведенням практичної роботи може бути дуже коротким та складатися лише з повідомлення послідовності виконання операцій. Далі учнів ознайомлюють з інструкційною карткою. З досвіду роботи вчителів відомо, що хороших результатів можна досягти, використовуючи предметні інструкційні карти великого розміру або макети виробів, виготовлені в натуральну величину, які послідовно ілюструють поопераційну обробку деталей виробу. Така наочність допомагає учням зрозуміти, як змінюється виріб після кожної операції.

Зрозуміло, що виготовлення макетів у натуральну величину не завжди можливе в умовах загальноосвітньої школи, бо вимагає значних матеріальних витрат та трудових зусиль. Ось

чому в більшості випадків використовують інструкційні картки, подані в навчальних посібниках. При цьому спочатку навчають учнів розуміти рисунки, які супроводжують текст, зокрема графічні зображення способів обробки деталей та вузлів, бачити в них виріб, користуватися рисунками, визначати за їх допомогою ширину швів, місця розташування строчок тощо.

На жаль, інструкційні картки, запропоновані для використання в навчальних посібниках та методичній літературі, майже всі складені за одним зразком, тобто або містять лише послідовність виконання операцій та ширину швів, або подають ще їх графічні зображення (рисунки з зовнішнім виглядом деталей). Такі інструкційні картки стають у нагоді під час виконання практичних робіт на початковому етапі навчання, а для більш старшого віку не цікаві. Учні перестають користуватися ними.

Активізують пізнавальну діяльність завдяки використанню інструкційних карток з обмеженою кількістю інформації, створюючи за їх допомогою проблемні ситуації. Наприклад, якщо на інструкційній картці є лише графічне зображення послідовності виконання робіт або графічно показано обробку будь-якої деталі чи вузла в розрізі, учні намагаються самостійно скласти послідовність здійснення операцій, застосовуючи набуті знання.

Школярі добре розуміють графічні зображення вузлів тільки в тому випадку, якщо їх систематично використовують на уроці. Зрозуміло, що для цього на початковому етапі навчання вчитель добивається, щоб учні засвоїли графічні та умовні позначення швів. Далі їм пропонують виконувати практичні роботи за інструкційними картками, які поступово ускладнюють і врешті решт подають на них лише схематичні зображення вузлів.

Старшокласникам можна запропонувати провести самостійні дослідження, у ході яких необхідно обрати найбільш раціональні способи обробки виробів. Для цієї роботи в навчальних майстернях повинна бути наявна допоміжна література: книжки з технології обробки швейних виробів, методичні рекомендації, журнали мод, саморобні плакати, інструкції тощо.

Таким чином, можна констатувати, що на уроках трудового навчання конструкторсько-технологічна діяльність може і повинна посісти належне місце, оскільки лише за таких умов може бути реалізовано одне з основних завдань загальноосвітньої школи – виховання мобільної, конкурентоздатної, творчої особистості, яка вміє генерувати нові ідеї та втілювати їх у життя.